

УДК 37.014.623

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ЦІННОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ МУЗИЧНОЇ ШКОЛИ

Надутенко О.Л.,
аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

У статті розглянуто проблему формування художньої культури учнів музичних шкіл. Визначено особливості розвитку художньо-естетичних цінностей у навчально-виховному процесі музичної школи. На основі власного педагогічного досвіду висвітлюються питання оптимізації музичного виховання засобами розвитку основних структурних компонентів художньо-естетичних цінностей.

Ключові слова: *художня культура, художньо-естетичні цінності, музика, мистецтво, творчий розвиток особистості.*

В статье рассматривается проблема формирования художественной культуры учеников музыкальных школ. Выделены особенности развития художественно-эстетических ценностей в учебно-воспитательном процессе музыкальной школы. На основании личного педагогического опыта рассматриваются вопросы оптимизации музыкального воспитания с помощью развития основных структурных компонентов художественно-эстетических ценностей.

Ключевые слова: *художественная культура, художественно-эстетические ценности, музыка, искусство, творческое развитие личности.*

Nadutenko O.L. ARTISTIC-AESTHETIC VALUES AS A MEANS OF ARTISTIC CULTURE FORMATION IN MUSICAL SCHOOL STUDENTS

The article has examined the issue of art culture formation in musical school students. It determined the development peculiarities of artistic-aesthetic values in the educational process of musical school. On the basis of my own pedagogical experience, the musical education optimization challenges have been highlighted through the main structural components development of artistic and aesthetic values.

Key words: *artistic culture, artistic and aesthetic values, music, art, creative development of personality.*

Постановка проблеми. В умовах послідовної та цілеспрямованої розбудови українського суспільства, вирішення складних проблем культурологічного розвитку особистості сучасна позашкільна освіта опинилася в парадоксальній ситуації, коли особистісно-орієнтовані концепції розвитку навчання й виховання, різноманітні творчо спрямовані програми («педагогіка співробітництва», розвиток творчої особистості, «педагогіка серця» тощо) не поєднуються з низьким рівнем загальної культури та прагматичними установками значної частини учнівської молоді. Тому однією з актуальних проблем сьогодення є засвоєння юним поколінням художньо-естетичних цінностей, на основі мистецької діяльності формування особистісної системи художньо-естетичних цінностей, що передбачає не тільки набуття художньо-естетичних знань й мистецького досвіду, а й осягнення сутності художніх і життєвих явищ об'єктивної дійсності та власного місця в суспільному житті. У зв'язку з цим виникає потреба змінити сам підхід до навчально-виховного процесу музичної школи, активізувати пошук нових інтегративних технологій, форм і методів організації мистецької діяльно-

сті учнів, які б підвищували зацікавленість у навчанні, передбачали реалізацію індивідуальних творчих траєкторій розвитку, забезпечували формування художньо-естетичних суджень, смаків і поглядів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність розуміння художньо-естетичного виховного потенціалу позашкільних навчальних закладів становлять теоретичні підходи до проблеми становлення особистісної системи художньо-естетичних цінностей, виховання особистості загалом (І. Бех, Л. Божович, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська), в естетико-педагогічному аспекті проблема розглядається у творах українських педагогів і діячів освіти (Е. Водовозової, П. Каптерова, С. Лисенкової, С. Русової, К. Ушинського), філософсько-естетичні аспекти репрезентовані в працях Ю. Борева, І. Гончарова, М. Кияценка, В. Ядова, психологічні основи розкрили Б. Ананьев, В. Аллахвердов, Л. Виготський, І. Кон, Б. Теплов, визначили основні поняття побудови особистісної системи художньо-естетичних цінностей видатні вчені, естети й педагоги (О. Буров, Л. Волович, М. Каган, Л. Коган, Є. Квятковський, А. Макаренко, О. Семашко,

В. Шестакова, В. Шацька), питання теорії та методики художньо-естетичного виховання висвітлюється в дисертаційних дослідженнях (О. Комаровської, Л. Масол, Н. Миропольської, Н. Ничкало, О. Отич, С. Соломахи, Г. Сотської, Г. Шевченко), методологічні засади позашкільної освіти визначено в працях таких учених, як С. Безклубенко, О. Биковська, В. Вербицький, Т. Воробкевич, Т. Сущенко, Г. Пустовіт, М. Чемберджі.

У більшості наукових концепцій особливу увагу приділяється цілеспрямованості процесу виховання художньо-естетичних цінностей, як його результат передбачають формування здатності сприймати, оцінювати, розуміти, зберігати, переживати і творити красу як у мистецтві, так і в повсякденному житті, людських стосунках. Виховання підростаючого покоління, формування художньої культури бачиться науковцями як освіта через мистецтво, творчість дитини як достовірне джерело інформації, мистецтво як ставлення до життя. Зокрема, наголошуючи на пріоритетності художньо-естетичних цінностей, І. Бех переконаний, що «людина може бути ціннісним центром і «мірою всіх речей» за умови, що вона сповна оволоділа культурно-духовними надбаннями як регулятором своєї життєдіяльності. При цьому пам'ятатимемо, що загальнолюдський ідеал особистості пов'язаний саме зі змістовою характеристикою її ціннісної системи» [2, с. 28].

Аналізуючи роль художньої культури в становленні особистості, І. Зязюн переконує, що мистецтво втілює «надзвичайно потужну розвиваючу стосовно людини силу» [5]. На думку філософа та педагога, «саме у сприянні процесу, що наближає суспільство до цієї мети, вбачає сьогодні наука суть соціальної ефективності художньої культури. При цьому розрізняється ефект впливу мистецтва на особу, що виявляється у змінах її свідомості й поведінки, й ефект, зумовлений цими змінами, який охоплює всі інші напрями суспільства» [5, с. 16].

Особливу складність процесу виховання художньо-естетичних цінностей дослідники вбачають у необхідності знайдення дієвих засобів реалізації гармонійної єдності індивідуального та соціального, впливу багатства художньої культури і благ соціального процесу на формування особистості. Сучасні українські вчені розробляють концепції творчого оновлення основних елементів навчально-виховного процесу для формування різносторонньої особистості учнів з урахуванням індивідуальних особливостей, зацікавлень, здібностей, художньо-естетичних уподобань. Так, дослідниця

О. Рудницька розробила концепцію, в основі якої – «синтез наукових знань і гуманістичних ідеалів». Педагог висловлює ідею нерозривного зв'язку навчання та художньо-естетичного виховання, а спілкування з мистецтвом потребує від сприймаючого і здатності відчувати красу твору, і водночас осмислювати свої переживання, самого себе. Учений стверджує, що «ціннісний акт спілкування з прекрасним спрямований на самопізнання своєї ідеальної сутності. Саме в цьому проявляється катарсичний характер естетичних відношень, котрі є способом розвитку духовності» [8, с. 9].

Науково-методологічні дослідження останніх років (Т. Бодрова, А. Козир, О. Отич, Г. Пустовіт, С. Соломаха, О. Щолокова) підтверджують пріоритетність особистісної спрямованості мистецької освіти. Г. Пустовіт розглядає позашкільну освіту й виховання як такі, що виявляють найближчі перспективи розвитку особистості в різних соціальних та освітніх інститутах, серед яких позашкільні заклади мають стати центрами мотиваційного розвитку особистості, її професійного самовизначення й самореалізації [7, с. 6].

Разом із тим процесу формування художньої культури школярів засобами виховання та розвитку художньо-естетичних цінностей в умовах музичної школи не приділяють належну увагу педагоги-науковці, що дає підстави для наукового розроблення цієї проблеми.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу формування художньої культури засобами розвитку художньо-естетичних цінностей, розкриття особливостей структурних компонентів, методів і джерел виховання художньо-естетичних цінностей в умовах музичної школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення наукових джерел дає підстави стверджувати, що в розмаїтті теорій художньо-естетичних цінностей фіксується єдине для всіх положення: художньо-естетична цінність виступає як чуттєво сприйняте явище, головною ознакою якого є інтеграція властивостей свідомості особистості на основі вивірених художньо-ціннісних переконань, активізація процесу формування художньо-естетичних поглядів, потреб, смаків, інтересів. Завдання повноцінного музично-естетичного виховання широкого контингенту учнів музичних шкіл вимагають розроблення та впровадження інтегративних методів навчання, які дають змогу оптимально розвивати художньо-музичні здібності учнів різного рівня обдарованості й водночас формують професійні інтереси учнів.

Ціннісне ставлення, ціннісна свідомість мають стати змістом позашкільної освіти, адже тільки коли пізнана цінність зумовлена художньо-естетичним сприйманням, естетичним переживанням особистості, вона стає регулятором її життя та поведінки. Але опанування учнями художньо-естетичних цінностей залишається однією зі складних проблем.

На нашу думку, використання інтеграції мистецтв у навчально-освітній роботі музичної школи та художньо-проектної діяльності учнів стає однією з умов розвитку особистості. Учні поступово вчаться користуватися набутою інформацією для вирішення практичних завдань, самостійно мислити та знаходити нові можливості до самовизначення й самореалізації в мистецтві. У дослідженні ми використовували всі напрями художньо-естетичного розвитку особистості, а саме: виховання художньо-естетичних почуттів, художнього смаку, художнього світогляду, морально-вольових якостей, зацікавленості та любові до музики, а також усі форми й методи навчально-виховного процесу музичної школи: навчання учнів різних видів музичної діяльності (гри на музичному інструменті, музичної грамоти, слухання музики, співу, музичної літератури, музично-ритмічних рухів, композиції, театралізації), освіта – засвоєння певної системи знань про теорію музики, композиторів, музичні форми та жанри, ознайомлення з кращими зразками світової й національної музичної культури, розвиток художньо-творчих здібностей (музичного слуху, мислення, пам'яті, художнього сприймання, співочого голосу, уваги, уваги тощо).

Під час застосування художньо-творчих завдань і проектів, організації художньо-естетичного сприйняття, виклику художньо-естетичного переживання на практичних заняттях музичної школи вирішується ціла низка виховних, дидактичних і розвивальних завдань, зокрема засвоюються необхідні музично-теоретичні знання учнів, розвивається музичне мислення, пізнавальні навички та уміння, формуються особистісне судження й художній смак, які розвиваються в художньо-творчій діяльності та не можуть бути засвоєні вербально.

Початковим моментом формування художньо-естетичного ставлення до дійсності, тобто первісного пізнання явищ, є художньо-естетичне сприйняття. За визначенням Л. Виготського, художнє сприйняття – творча діяльність і складна розумова праця, яку вчений характеризував як єдність людської свідомості й художніх об'єктів. Особистість, що сприймає мистецтво, – головний складник цього проце-

су [3]. Взаємодія особистості й мистецтва дуже неоднозначна та багатогранна, вона визначається особистісними особливостями школяра. Зустріч особистості з творами мистецтва може бути формальним контактом без розуміння й без бажання проникнути в сутність твору, а може стати діалогом, у якому обидві сторони розкриють нову глибинну сутність. Практика показує, що не зразу й не завжди те, що високохудожнє, сприймається, правильно оцінюється й приймається взагалі. Специфіка художнього мислення в мистецтві, зокрема музичному, полягає і єдності емоційного й раціонального в художньому сприйманні.

Художньо-музичне сприйняття як один із етапів становлення особистісної системи художньо-естетичних цінностей являє собою єдність емоційного та свідомого, музичного мислення й музичного переживання. Усі форми музичного мислення (аналіз, порівняння, синтез, узагальнення) проявляються стосовно художнього музичного образу, засобів музичної виразності й у тісному зв'язку з образним мисленням. Для систематичного художньо-музичного розвитку на уроках ми пропонували такі форми мислення, від яких найбільшою мірою залежить усвідомленість художньо-музичного сприйняття: аналіз музичного твору (первинне ознайомлення, розуміння виразно-сміслового значення художньої мови, художньо-естетична оцінка емоційно-образного змісту твору), порівняння одного твору з іншим (що в них різне, що загальне), узагальнення спільних і відмінних рис творів різних видів мистецтва (живопис, архітектура, література, хореографія, театр тощо).

Зацікавлено-пошуковий характер заняття, створення ситуації захоплення сприяло формуванню й розширенню музичного художньо-естетичного світогляду, узагальненню і структуризації художньо-музичної інформації, інтересу до таких видів діяльності, як слухання, виконання та аналіз творів. Особистісно-зорієнтовану художньо-пізнавальну діяльність учня ми розуміємо як таку, що ґрунтується на розвитку суб'єктності й індивідуальності кожного індивіда, породженні в учнів особистісних смислів життя та входженні у світ культури, дає змогу вдосконалити їхній попередній художньо-освітній рівень, опанувати нові художньо-естетичні вміння, знання, навички. Це постійна, цілеспрямована, розумно організована робота з оновлення та збільшення музично-професійних і загальних художньо-естетичних знань. Саме в практичній діяльності під керівництвом учителя через музичні твори учні спілкуються з художньо-есте-

тичним досвідом людства. Концепція сприяння розвитку особистості в дослідженні відбувається у взаємодії вчителя й учнів (І. Д. Бех, І. Зязюн, О. Отич, О. Рудницька, С. Соломаха), що здійснюється завдяки спілкуванню, спільній художньо-музичній діяльності та характеризується взаємодоповненням, взаємною підтримкою. Реалізація партнерських відносин учителя й учнів значною мірою впливає на становлення людини, водночас виховує повагу іншого індивіда, відповідальність, формує його художньо-естетичні погляди та людські якості. Процес педагогічного стимулювання відбувався шляхом демонстрації музичних творів у живому виконанні викладача й у записах, прослуховування одного твору у виконанні різних піаністів або співаків, зіставлення специфічних ознак передачі образного змісту твору у виконанні учнями. Відсутність авторитаризму з боку вчителя допоможе учням навчитися самостійно окреслити своє бачення змісту та характеру музичного твору, сприяє виробленню здатності до адекватної художньої оцінки.

Художньо-естетичне сприйняття нерозривно пов'язане з художньо-естетичними почуттями як суб'єктивними емоційними переживаннями, естетичним ставленням до предметів, явищ навколишнього світу, в тому числі до творів мистецтва, які відображаються у хвилюванні, естетичній насолоді або відразі, що супроводжує сприйняття й оцінювання твору в єдності його змісту та форми. Це досить складне явище, яке відображає багатство індивідуального духовного життя особистості. На думку В. Аллахвердова, мистецтво існує як особливе явище культури, щоб давати людям високу емоційну насолоду. Учений підкреслює, що «спілкування з художнім текстом навчає людину свідомо долати протиріччя, закладені в художній формі, й тим самим розвиває інтелектуальні здібності. А найголовніше – вчить сприймати світ з різних точок зору» [1, с. 94–95]. Художньо-естетична насолода, що викликана особистою творчою діяльністю або сприйняттям прекрасного в мистецтві й житті, – це специфічне особистісне переживання, вона спонукає людину слухати концерти, відвідувати театри, художні галереї. Музичне мистецтво взаємодіє з вищими емоціями та почуттями, природа й роль яких у процесі пізнання опосередковуються інтелектом і досвідом особистості. Почуття краси природи, музики, оточуючих людей створює в дітей особливі емоційно-психічні стани, збуджує безпосередній інтерес до життя, загострює мислення, допитливість, пам'ять. Учені розрізняють інтелек-

туальні та пізнавальні художньо-естетичні почуття. Пізнавальні – це інтерес до звуків, інструментів, конкретних ідей, фактів. До інтелектуальних зараховуємо цікавість, допитливість, подив, сумнів. Художньо-естетичні почуття в специфічних формах виконують афективну та пізнавальну функції, єдність яких виявляється у вчинках.

Учений І. Зязюн підкреслює, що почуття є «безпомилковими індикаторами», що «розвиток дитини буде успішним, ефективним лише в тому випадку, якщо освіта, навчання й учіння супроводжуються позитивними естетичними почуттями» [6, с. 72].

Нерозвиненість чуттєвості призводить до зниження багатобарвності, гостроти сприймання мистецтва, що змушує сучасних творців шукати засоби інтенсивного впливу на слухачів. Це призводить до збільшення видовищності за допомогою технічних новацій, епатажу, хепінінгів, що поверхово впливають на фізіологічні емоції, споживацькі інтенції переважають над творчими. Недостатньо розвинена почуттєво-емоційна сфера стає причиною конфліктності особистості, її байдужості й недобррозичливості. Розвиток чуттєво-емоційної сфери особистості має забезпечити адекватність емоційних реакцій учнів на зовнішні подразники, тобто навчити володіти собою на сцені та в житті, співпереживати і співчувати. Прагнення до естетичної насолоди формується в безпосередній творчій діяльності учнів, виявляється в художній потребі сприймати красу й творити за її законами, разом із тим є формою індивідуального духовного світу особистості.

Педагогічне стимулювання емоційно-оцінного ставлення учнів до музично-виконавської діяльності, сприймання музичних творів, занурення в їх «художньо-ціннісну» глибину завдяки художньо-виконавській діяльності відкривають перед учнями нові художньо-естетичні орієнтири, формуючи більш усвідомлені художньо-естетичні судження та смаки. Одне з головних завдань учителя – допомогти учням орієнтуватися в музиці, навчити їх виділяти найбільш помітні ознаки, орієнтири (тембри голосів, музичних інструментів, музичні жанри та форми, головні засоби музичної виразності тощо). Із цією метою музично-педагогічний репертуар підбирається так, щоб учні могли систематично й послідовно знайомитися та виконувати різні за жанрами музичні твори (пісня, танець, марш, соната, симфонія, балет), з різними музичними формами і структурами (проста куплетна форма, варіації, етюд, тричастинна форма, рондо). В основу художньо-оцінної діяльності, яка відбувається під час слухання та аналізу

творів, покладено порівняння художніх уявлень учнів про прекрасне з реакцією смаку на певні художні явища. Ми широко використовували порівняння музичного образу в різновидах мистецтва, акцентуючи увагу на першочергових властивостях самого музичного образу, спільних і відмінних властивостях образної мови кожного із цих видів мистецтв. На думку В. Гукової, «образ у музиці – втілення чистої духовності; він виражає почуття, не використовуючи предметної матерії. Це дає йому змогу легко входити в поєднання та взаємодію з іншими образами, більш предметними. Музичний образ стає відносно них не чужорідним, але надає їм нову якість, яка посилює їх і підвищує» [4, с. 137].

Важливим пластом художньо-творчої діяльності вчителя з учнями є підготовка до концертного виступу, що є результатом формування художньо-естетичних цінностей, наполегливої творчої праці, відповідальним актом, що стимулює подальше творче зростання учня. Повноцінне оволодіння комплексом виконавської майстерності, зокрема специфічними художньо-інтерпретаторськими й артистичними його компонентами, можливе лише за умови максимального художньо-естетичного розвитку та самостійності художньо-музичного мислення учня.

Публічний виступ – це продукт індивідуального розвитку особистості, де тією чи іншою мірою виявляються різні здібності учня – інтелект, воля, сила емоцій, бажань, творча фантазія. Підготовка до концертного виступу як один із найважливіших етапів формування художньо-естетичних цінностей учня-артиста спирається на розкриття та пізнання власного внутрішнього світу, можливості проявити своє «Я» через виконання музичних творів. Процес емоційно-оцінної діяльності під час виконання інструментальних і вокальних творів допомагає учням розвинути на високому рівні як художньо-музичні, так і пізнавальні здібності. Художньо-творча виконавська діяльність супроводжувалась застосуванням таких методів: активізація культури виконання, аутогенні настанови і тренінги, націлені на вільне й художньо-емоційне виконання, забезпечення цілісного донесення художньо-образного змісту до слухачів, систематичне спостереження за емоційним станом учнів під час виступів і подолання хвилювання, зіставлення виконання в класі та на сцені. У підготовці до публічних виступів ми також ураховували індивідуальні психологічні особливості кожного учня та використовували методи психологічної установки на успішність худож-

ньо-виконавської діяльності, формування впевненості у власних здібностях. Після виступів обов'язково застосовували метод художньо-виконавської корекції (перегляд відеоматеріалів виступів і художньо-виконавський аналіз учня та викладача, робота над помилками, застосування художньо-оцінювальних тренінгів щодо інтерпретації музичних творів, результатів їх художньої інсценізації, досягнень і прорахунків публічної концертної діяльності). Використання таких творчо-дієвих методів допомогло учням достойно й упевнено виступити на різних загальношкільних культурно-просвітницьких заходах, посісти призові місця на Всеукраїнських і Міжнародних конкурсах виконавської майстерності. Комбінування засобів музичної виразності в інтерпретації музичного образу, моделювання розвитку художньо-музичної лінії твору, формування теоретичного мислення, що сприяє збагаченню художнього досвіду, збільшення обсягу уваги, що позитивно впливає на повноцінне сприймання музичних творів, збільшення кількості асоціацій і набутих музичних уявлень – усі ці компоненти художньо-пізнавальної діяльності допомагають у формуванні художньої культури засобами розвитку художньо-естетичних цінностей

Художньо-творча діяльність забезпечує умови для самовираження учнів у концертній діяльності загальноосвітніх шкіл, ініціатива й можливість використання художніх знань і вмій відповідає їхньому прагненню зайняти вагоме становище в системі суспільних відносин. Основне її значення полягає в тому, що розвиток художньо-естетичних цінностей дає можливість учням увійти в активне життя суспільства.

Формування та розвиток професійного інтересу в контексті ефективного розвитку художньо-естетичних цінностей, слухових відчущань, художньо-образного мислення можливе саме в дитячому віці, оскільки неможливо поновити унікальні умови гармонійного розвитку природних музичних здібностей і художньо-естетичного сприйняття, дієвого контакту з навколишнім світом і формування чуттєво-емоційного ставлення до нього, тобто умови, коли художньо-музичний розвиток стає невід'ємною частиною формування і становлення художнього розвитку особистості в найсприятливіший для цього період. Тому ми вважаємо, що музична школа як початкова ланка художньо-музичного навчання є однією з найважливіших у системі формування художньої культури загалом, а також професійних інтересів учнів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, система художньо-естетичних

цінностей як індивідуальна структура взаємозалежності художнього сприймання, художнього судження та художнього смаку відіграє важливу роль у формуванні художньої культури учнів музичної школи. Сутність розвивальних і виховних художньо-естетичних завдань музичної діяльності полягає передусім у вихованні духовної культури кожного учня, формуванні системи художньо-естетичних цінностей і художньої культури загалом. Це формує цілеспрямованість і прагнення до реалізації своїх особистісних художньо-естетичних планів. У процесі інтегрування засобів розвитку художньо-естетичних цінностей учнів музичної школи учасники набувають художнього та життєвого досвіду вирішення складних ситуацій, потенційно можливих у реальному житті. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми. Перспективу подальших досліджень ми бачимо в пошуку нових ефективних шляхів розвитку художньо-естетичних цінностей учнів у процесі різнобічної музичної діяльності, вивчення вимагають питання інтеграції мистецтва і вдосконалення педагогічних підходів до формування художньої культури учнів музичної школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аллахвердов В.М. Психология искусства: эссе о тайне эмоционального воздействия художественных произведений / В.М. Аллахвердов. – СПб. : ДНК, 2001. – 197 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 2003. – 280 с.
3. Выготский Л.С. Психология искусства / Л.С. Выготский. – М. : Педагогика, 1987. – 344 с.
4. Гукова В.В. Світ музичної літератури. Перший рік навчання : [навчальний посібник] / В.В. Гукова. – К. : Мелосвіт, 2006. – 172 с.
5. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості / І.А. Зязюн // Мистецтво розвитку особистості : [монографія] / за ред. Н.Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – С. 14–36.
6. Зязюн І.А. Три кити нової філософії освіти: гуманізація, індивідуалізація, інтеграція / І.А. Зязюн // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 74–79.
7. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання : [підручник] / Г.П. Пустовіт. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 272 с.
8. Рудницька О.П. Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості / О.П. Рудницька // Художня освіта і проблеми виховання молоді : збірник наукових статей / [кол. авт.: О.П. Рудницька, С.І. Уланова, О.Я. Ростовський та ін.]. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 3–10.

УДК 378.01-029-027.21(045)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ В ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Полякова І.В., к. пед. н.,
доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Єфименко Л.М., аспірант,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Стаття присвячена актуальним проблемам процесу виховання студентів у педагогічних закладах вищої освіти. Висвітлено основні аспекти виховання: його мета, зміст, завдання, особливості, принципи та методи виховання.

Ключові слова: виховання, виховна діяльність, виховний вплив, фахове становлення студентів.

Статья посвящена актуальным проблемам процесса воспитания студентов в педагогических учреждениях высшего образования. Освещены основные аспекты воспитания: его цель, содержание, задачи, особенности, принципы и методы воспитания.

Ключевые слова: воспитание, воспитательная деятельность, воспитательное воздействие, профессиональное становление студентов.